

Říše Seleukovců

Náboženství, společnost, duchovní kultury

ART BY FOJER

Hellénizace

- ‚helénizací‘ si nelze představovat jako dlouhodobou centrální vládní politiku
 - co se děje, je že:
 - se šíří některé prvky materiální řecké kultury
 - některé lokální elity přebírají řecké instituce a kulturu
 - řecké instituce jsou někdy prosazovány i králi (např. agóny (hry) na Failace, v Sardách a Babylonu)
 - některá města přejímají řecké politické instituce (Tarsos v Kilikii - bůle, sněmy, pryťanie etc.), jiné zase spíše projevují povrchní zájem o řecké umění bez zájmu o převzetí jazyka či širší kulturu (Parthie); Řeko-Baktrové podporovali lokální náboženství a kultury a využívali domorodce v civilní správě, a zároveň importovali velké množství řeckých produktů a artefaktů, stejně jako využívali lokální produkci a dováželi indickou
- = škála
- vznik Parthie neznamenal kulturní či obchodní oddělení Hellénského světa od Baktrie a Indie
- místní domorodé neřecké obyvatelstvo nebylo oproti Řekům druhořadým
- není žádný důkaz, že by existovaly jakési etnické rozepře mezi Řeky a ne-Řeky, které by byly významným důvodem úpadku říše
- stejně tak není pravda, že by řecká města byla ve svých právech privilegována před neřeckými

Řecké náboženství

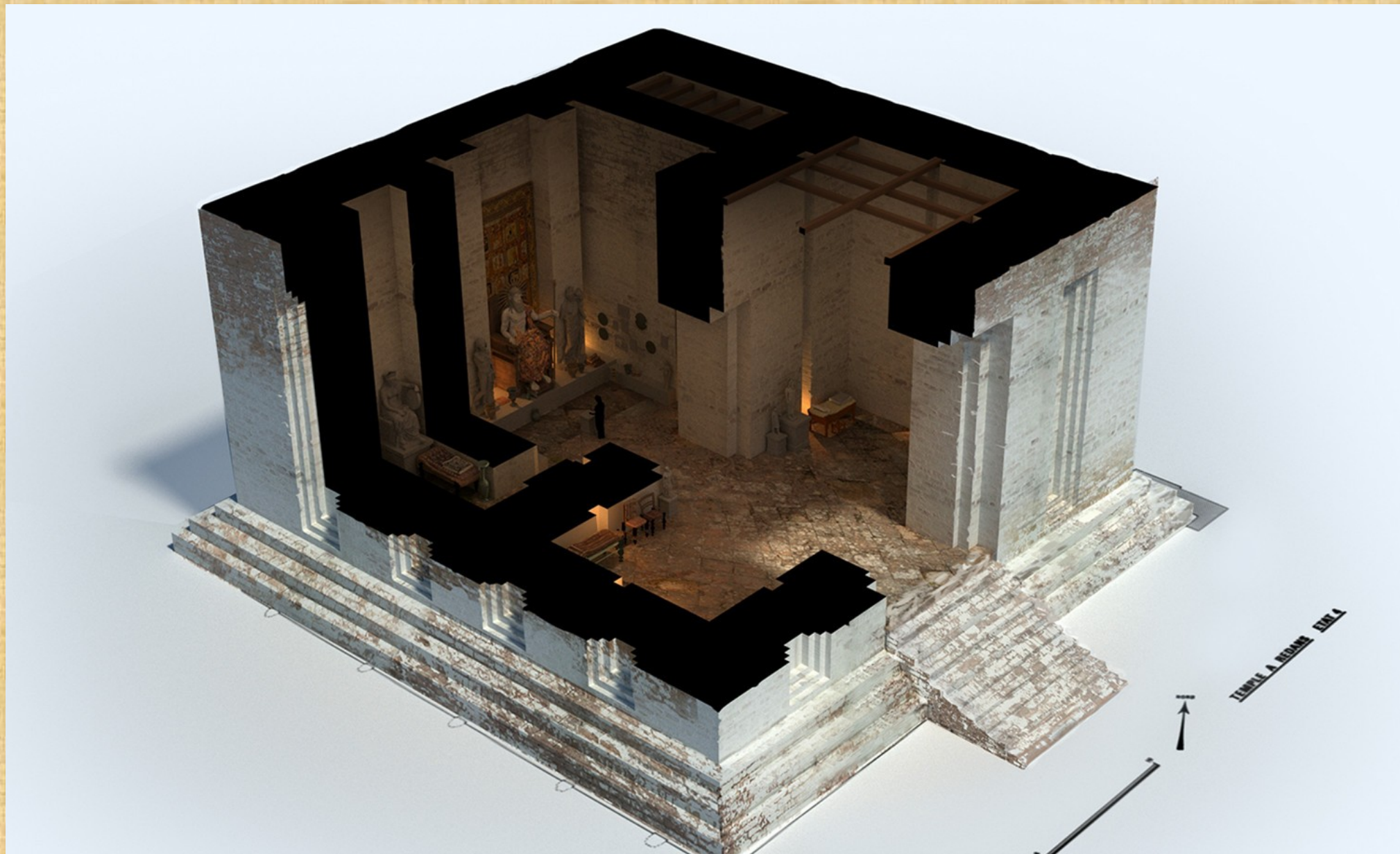
- spojené především se řecko/makedonskými městy a koloniemi, nicméně přesahuje též do neřeckých oblastí
 - řecký oltář z Takht-i Sangin
- stejně tak neřecká kultura ovlivňuje řeckou
 - jsou uctívána též východní božstva jako např. Kybelé
- každé město má svůj hlavní chrám s hlavním bohem-ochráncem města (zpravidla z klasického řeckého panteonu), každý chrám má přiřazené své kněžstvo
- pro seleukovské krále jsou obzvláště důležité chrám a věštírna Apollóna v Didymě (Branchidai)

Náboženství na východě

- staré náboženské tradice Mesopotamie
 - např. chrám Esagila božstva Bel-Marduk v Babylónu
 - vlastní kněžstvo: velekněz šatammu + kolegium nižších kněží
- taktéž íránské náboženské tradice
 - nejvyšší bůh Ahura Mazda, někdy též dualistický (s ním nicméně uctívání též další bohové)
 - *mágoi* – kněží íránského náboženství
 - = počátky Zoroastriánství (prorok Zarathuštra)
 - uctívána další polyteistická a místní božstva, jako např. bohyně Anahita, uctívaná např. v Ekbataně

- - pronikání východních náboženských praktik se projevuje např. v přejímání a synkretizování mezopotámsko-iránských modelů chrámů (viz výklenkový chrám v Ai Khanoum)

Královské kulty

- spolu s makedonskými králi přichází instituce kultů zemřelých panovníků (spíše řecký původ než východní)
 - precedenty ve starověkém Řecku – trend uctívání významných osobností (původně ne nutně vojevůdci nebo králové, např. atlet Theagenes z Thasu) božskými poctami a kulty
 - bohové jsou ve starověkém řeckém myšlení uctíváni jako mocné bytosti, které mohou poskytovat benefakce či naopak trestat
 - = pokud je možné vidět božskou moc ve výjimečných osobnostech (atleti, vojevůdci apod. = tím spíše je možné brát jako boha krále, který má na tu dobu neuvěřitelnou moc (armáda, bohatství, zákonná moc etc.)
 - v rámci Makedonie kultické posmrtné uctívání panovníků (Philip II.)
- pokračuje se též za Seleukovců – jako první ustanovuje Antiochos I. kult svého otce Seleuka I. Nikatora, od té doby jsou kulty mrtvých panovníků ustanovovány celkem pravidelně
- panovníci odvozují svůj původ od Apollóna a Hérakla (a tedy i od Dia)
- za Antiocha III. pak dokonce dochází k ustanovení kultu žijícího panovníka

Společnost

- řecká města

- od Malé Asie po Afghánistán založeny stovky řeckých kolonií
 - města jako Antiochie na Orontu či Seleukeia na Tigridu mohli čítat až půl milionu obyvatel
- města budovaná podle modelu Athén
 - všeobecná oblíbenost attických dramát
 - města mají převážně demokratické systémy
 - oblíbené je též athénské Isokratovské vzdělání a klasická řecká filozofie (fragmenty platonických textů nalezené v Ai Khanoum)
- znaky řeckého města (podle Pausania a Diona Chrysostoma):
 - hradby
 - agora
 - zásobování vodou (studny, fontány)
 - gymnasion
 - divadlo
 - stoa
 - radnice (prytaneion)

- politické instituce typického helénistického města:
 - búlé (rada)
 - občanský sněm
 - volení či jmenování úředníci
 - v dokumentech se v souvislosti s městy jakožto politickou entitou mluví často o „radě (búlé) a lidu (demos)
- města si cení svou samosprávu a autonomii
- úkoly samosprávy:
 - obstarávání náboženských záležitostí a slavností
 - jednání s králem a jeho zástupci
 - jednání s okolními městy
 - oceňování benefaktorů poctami
 - zásobování potravinami
 - udržování veřejných budov
- města mají často velkou neřeckou populaci, která se postupně asimiluje (v případě dominance domorodého obyvatelstva a vzdálenosti od řeckých kulturních středisek ale mohla asimilace fungovat i opačným směrem či mohlo docházet k synkretismu)
- veliký význam příspěvku benefaktorů na veřejné účely – jak králů, tak též bohatých občanů města
 - = mechanismus pro udržení rovnováhy mezi vyššími vrstvami a chudší většinou obyvatel

- východ

- některá města spravována kněžskou vrstvou (např. Babylon – nejvyšší kněz šatammu a chrámové kolegium, tzv. kiništu)
- jinde vládne původní iránská šlechta (např. frataraka v Persii)
 - původní achaimenovští perští velmoži si uchovávají postavení a majetky i po Alexandrovi
- dochází k mnoha etnickým kontaktům a míšením, např. v Babylóně vedle sebe žijí Babyloňané, Řekové, Židé, Peršané, Arabové, Aramejci atd.

Duchovní kultura: někteří filozofové a učenci

- Seleukos z Babylónu/Seleukie (c. 150)
 - filozof, astronom
 - věřil, že vesmír je nekonečný a že naše planetární soustava má jako svůj střed Slunce (podobně jako Aristarchos ze Samu), což údajně též dokázal
- Berossos z Babylónu (konec 4. stol.)
 - kněz Bela Marduka v Babylónu
 - dílo Babyloniaka, zachované ve fragmentech – dějiny Mezopotámie
- Apolofanés z Antiochie (c. 250)
 - stoický filozof
 - ve svém nedochovaném díle Fysika psal o nekonečném prázdnu, které obklopuje náš svět
- dokonce i v Ai Khanoum byly nalezeny zbytky platonických filozofických textů